

ОЛИЙ ТАЪЛИМДА ИННОИВАЦИОН УСУЛЛАРНИ ТАНЛАШНИ АҲАМИЯТИ

Бойқўзиев Х.Х. – Самарқанд давлат тиббиёт университети, гистология, цитология ва эмбриология кафедраси доценти.

Эшқобилова С.Т. – Самарқанд давлат тиббиёт университети, гистология, цитология ва эмбриология кафедраси

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада олий таълим тизимини тубдан ислоҳ қилиш, илғор тажрибаларга таянган ҳолда таълим жараёнини ташкил этиш ва инновацион усуллардан фойдаланиб машғулотлар самарадорлигини оширишда таълим усулларини танлашнинг аҳамияти ёритилган. Бундан ташқари инновацион таълим усулларининг маълумотларни ўзлаштириш натижаларига таъсири, вақт сарфи, таълимни ташкиллаштириш шакллари, машғулотни таҳлил қилиш, яқун яшаш ва баҳолаш меъзонлари баён қилинган.

Калит сўзлар: Олий таълим, таълим усуллари, усулларни танлаш, таълим шакллари.

Таълим бериш усулларини танлаш ва қўллашда кўпгина қуйидаги дидактик омилларни эътиборга олиш муҳим аҳамиятга эга.

Мақсадни белгилаш:

- 1) таълим бериш мақсади
- 2) педагогик вазифалар
- 3) ўқув фаолият натижалари.

Ўқув ахборотининг мазмуни, ҳажми, мақсад ва ўқув фанининг мураккаблиги каби хусусиятларини инобатга олиш лозим.

Таълим бериш усулларининг ўқув ахборотини эгаллашларига таъсири.

Г.Майер маълумотларига мувофиқ, таълим бериш 72 соатдан (3 суткадан) ўтганда, маълумотни эшитиш орқали қабул қилингандан сўнг тингловчи хотирасида 10 %; кўриш орқали – 20 %; кўриш ва эшитиш орқали – 50 %; кўриш, эшитиш орқали қабул қилиш ва мунозарада-70 %; бошқаларни ўқитганда эса 90 % ахборот ўзлаштирилади (1, 2, 8, 9, 11, 12).

Маълумотларни ўзлаштириш таълим оловчиларнинг ўқув имкониятларига, яъни, тайёргарлик даражаси, ўқув малакаларининг шаклланганлиги, унинг фаоллиги, қизиқиши, ёши, ишлаш қобилияти ва ўзига хос бошқа имкониятлари билан боғлиқ (3, 4, 5, 13, 14).

Вақт сарфи:

1) ўқув дастурида йил давомида ўқув фанига, унинг алоҳида мавзуларига ажратилган вақт чекланган бўлиши мумкин. Бу эса кўп вақт оладиган усулларни мақсадга мувофиқ жойларда қўллаш имконини беради.

2) вақт у ёки бошқа усулни тайёрлаш ва амалга оширишда меҳнат сарфининг кетиш нуқтаи назаридан муҳим омил ҳисобланади. Шу боис, бундай усулларни қўллашни режалаштиришда, ташкиллаштириш жараёни ва амалга ошириш учун зарур вақт ва имконият етарли бўлишини ҳисобга олиш зарур.

Баъзи усулларни амалга ошириш учун алоҳида шароитлар талаб этилади. Таълим беришнинг техник воситалари: компьютер, махсус компьютер дастурлари, магнитли ёзув тахтаси, махсус жиҳозланган хона ва бошқалардан фойдаланиш мақсадга мувофиқ.

Таълим берувчи ва таълим олувчи ўртасидаги ўзаро муносабатлар ҳамкорлик ёки бўйсинувчанлик руҳида бўлиши лозим.

Таълим олувчиларнинг сони кўп бўлмаса, таълим беришнинг фаол усулларидан фойдаланиб, машғулот жараёнини жадаллаштириш мумкин.

Таълим берувчининг шахсий сифатлари, танланган усулларни қўллашни билиши, уйдлаши, натижаларни одилана баҳолаш ва талабаларни рағбатлантиришги билишдан иборат бўлмоғи лозим (6, 7, 10, 15, 16).

Қўшимча омиллар:

Таълим берувчи раҳбарлиги остида мавзуни ўзлаштиришни мустақил ташкиллаштириш лозим.

Дидактик воситалар:

Фаолликни рағбатлантирувчи усуллардан фойдаланиш мақсадга мувофиқ:

Назорат ва ўз - ўзини назорат қилиш яхши натижаларга эришиш имконини беради.

Таълим усуллариининг маълумотларини эслаб қолиш натижаларига таъсир этиши

№	Усуллар	Маълумотларни эслаб қолиш (% ҳисобида)
1	Маъруза ҳикоя Тушунтириш, юриқнома бериш	Тинглаганимизда 5 %
2	Китоб билан ишлаш	Ўқиганимизда 10 %
3	Намойиш кўрсатиш	Кўрганимизда 20 %
4	Видео усуллар	Кўриб ва эшитганимизда 30 %
5	Баҳс, суҳбат, ақлий ҳужум	Биргаликда муҳокама қилганимизда 40 % Ўқиганимизда ёзганимизда суҳбатлашганимизда 50 %

6	Ўқув ўйинлари Муаммоли топширик, лойиҳалар усули	Мустақил ўқиганимизда, таҳлил қилганимизда, ёзганимизда, муҳокама қилганимизда, ҳимоя қилганимизда, намоёиш қилганимизда 75 %
7	Бошқаларни ўқитганда	Бошқаларни ўқитганда 90%

Таълимни ташкиллаганининг моҳияти ва мазмуни.

Таълим шакллари (форма - лотинча сўздан олинган бўлиб, ташқи кўриниш демакдир) бу - ўқув жараёнининг мавжудлиги, унинг моҳияти, мантиқи ва мазмунини кўрсатувчи шаклдир.

Ўқув жараёнини ташкиллаганининг шакли:

Маъруза, семинар, мустақил иш ва бошқалар.

Таълим берувчи ва таълим олувчиларнинг ҳамкорликдаги фаолиятини ташкиллаганининг:

Умумий (фронтал), гуруҳли, якка тартибли.

Оммавий (фронтал) - барча таълим олувчилар олдида бир хил топширик бажариш мақсади қўйилади.

Жамоада ишлаш (коллектив) - ҳам умумий ва гуруҳларга тегишли бўлиши мумкин:

- олдинда турган иш режасини ҳамкорликда муҳокама қилиш;
- мажбуриятларни бўлиш, ҳисобот шаклини танлаш;
- хулосаларни муҳокама қилиш (тартиб билан алоҳида таълим олувчилар фикрлари тингланади ва муҳокама қилинади);
- маъқул хулосаларни танлаш (умумий келишув билан).

Гуруҳларда ишлаш- кичик гуруҳларда ҳамкорликда бир топшириқни бажариш мумкин.

Якка тартибда (индивидуал) - ўқув топшириғини ҳар бир талаба якка ўзи бажаради.

Ҳамкорликда ўзаро ўқиш технологияси

Ҳамкорликдаги ўқиш усулининг тамойил ва қоидалари.

- 1) Гуруҳга битта топшириқ берилади.
- 2) Битта рағбат, гуруҳнинг барча иштирокчилари ҳамкорликдаги ишнинг баҳоси (умумий натижага эришиш учун барча гуруҳ аъзолари сарфлайдиган кучи баҳоланади) ва академик натижалари йиғиндисидан ташкил топган битта баҳо олади, яъни гуруҳ муваффақияти ҳар бир иштирокчининг ҳиссасига боғлиқ.
- 3) Гуруҳнинг ҳар бир аъзосининг муваффақияти, бутун гуруҳнинг муваффақияти учун шахсий масъулиятлилиги бўлиши лозим.
- 4) Ҳамкорликдаги фаолият, гуруҳ ичида музокара, ҳамкорлик, ўзаро ёрдам бериш каби ҳаракатлар асосида ташкил топади.

5) Муваффақятга эришиш ҳар бир кишининг ўз шахсий ютуғига, имкониятларига ва қобилиятига боғлиқ.

Асосий қоидалар:

-топшириқни биргаликда оддий бажариш эмас, балки биргаликда ўқиш лозим;

-мусобақалашини эмас, балки ҳамкорлашини керак;

-биргаликда ишлашга, ўқишга ва ижод қилишга ўрганиш зарур;

-ҳар доим бир - бирига ёрдам қилишга, муваффақият қувончи ёки муваффақиятсизликни биргаликда ҳис этишга тайёр бўлиши лозим.

”Ўйланг - жуфтликда ишланг - фикр алмашинг” техникаси

Ушбу техника биргаликдаги фаолият бўлиб, талабаларни матн устида фикрлаш, ўз ғояларини шакллантириш ва уларни ҳамкорлар ёрдамида муайян шаклда ифодалашга йўналтиради.

Гуруҳларда ишни ташкил қилиш

1. Ўқитувчи савол ва топшириқ беради (олдин ўйлаб чиқиб, сўнг қисқа жавоблар ёзиш тартибида).

2. Талабалар жуфтликларга бўлиниб, бир - бири билан фикр алмашадилар ва иккала жавобни мужассам этган умумий жавобни ишлаб чиқишга ҳаракат қиладилар.

3. Ўқитувчи бир нечта жуфтликларга ўттиз секунд давомида аудитория ишининг қисқа якунини ифодалаб беришини таклиф этади.

Қуйидаги ўқув топшириқларини бажариш учун 3 гуруҳга бўлинади.

1. Мустақил хоҳлаган шаклда “ҳамкорликдаги ўқиш”, ”ўзаро ўқиш”, ”биргаликда ўқиш” тушунчаларига, сизнинг фикрингиз бўйича, муносиб тавсиф ва белгилар ёзилади.

2. Гуруҳда биргаликда ёзилганларни муҳокама қилиш ва ушбу тушунчаларни бирга таққослаб таҳлил қилишга ҳаракат қилиш лозим (график ташкил этувчилардан фойдаланишингиз мумкин).

3. Сиз учун учта ўқиш техникасидан қайси бири маъқул? Ўз жавобингизни асослаб беринг.

Ушбу мавзу бўйича гуруҳ билимини акс этадиган кўرғазмали тадқиқотларни тайёрланг.

Бошқа гуруҳ аъзоларининг билимини текшириш учун саволларни тайёрланг.

Хулоса қилиб айтганда, олий таълим тизимида машғулотлар самарадорлигини оширишда. Маълумотларни эслаб қолишда, таълим усулларини тўғри танлаш, таълимни ташкиллаштириш ва таҳлил қилиш муҳим аҳамиятга эга.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури". Тошкент. 1997 йил 29 август.
2. Авлиёқулов Н. Педагогик технологиялар. Тошкент. 2008 йил.
3. Бойқўзиев Ҳ. Ҳ., Бобожанова Ш.Ш., Дехқонова Н.Т., Джуракулов Б.И., Исмоилова Н.А. "Тиббиёт олий таълим муассасаларида тиббий биологик фанларни ўқитишда илғор педагогик технологиялардан фойдаланиш". Самарқанд 2019. 51 бет
4. Бобожанова Ш.Ш. Патология фанини ўқитишда интерфаол усулларни қўллаб машғулот самарадорлигини ошириш. Тошкент. 2016 йил.
5. Ишмухаммедов Р., Абдуқодиров Р. Инновацион технологиялар . Тошкент. 2007 йил.
6. Ишмухаммедов Р., Пардаев А., Абдуқодиров А. Таълимда инновацион технологиялар. Тошкент. 2008 йил..
7. Махсудов С.Н. ва бошқалар . Тиббиёт таълимида замонавий педагогик технологияларнинг қўлланилиши . Тошкент. 2016 йил.
8. Рахимов Б. Педагогик технологиялар схемаларда. Тошкент. 2009 йил.
9. Саидахмедов Н., Абдурахимов С. Педагогик технологиялар, педагогик маҳорат. Тошкент. 2010 йил.
10. Толипов О., Усмонбоева М. Педагогик технологиялар. Тошкент. 2005 йил.
11. Davronova A. B., Avazova G. A., Rakhmonova Kh. N., Mukhitdinova S. M. Development of professional self-education competence of future specialists with medical education. Journal of Universal Science Research, 1(12), 139–144.
12. Орипов Ф.С., Блинова С.А., Бойқузиёв Ҳ.Ҳ. Организация образовательного процесса на младших курсах медицинского института. «Личностный подход в обучении и гуманизация учебно -воспитательного процесса» межвузский Республиканский сборник научных статей Стр. 29-31. Самарқанд 2013.
13. Орипов Ф.С., Блинова С.А., Хамидова Ф.М. Преподавание морфологических дисциплин в медвузе сочетание традиционных и новых образовательных технологий. Материалы научно-практической конференции "Система повышения квалификации педагогических кадров в вузах Узбекистана: опыт, приоритеты и перспективы развития" 18 апрель 2018. С. 41-42.
14. Орипов Ф.С., Дехканов Т.Д., Бойқузиёв Ҳ.Ҳ., Ҳамраев А.Ҳ. Фундаментал фанларни ўқитишда горизантал ва вертикал интеграциянинг ахамияти. Сборник учебно-научнопрактической конференции "Общение с пациентом, проблемы обученич практических навыков и их решении при подготовке квалифицированных специалистов" 2018 Ташкент С. 397-398.
15. Орипов Ф.С., Дехканова Н.Т. Реализация принципов дидактики при модульной системе обучения. "Современное состояние, проблемы и перспективы медиуинского образования" международная учебно-научно-практическая конференция. Бухара 12 апреля 2018. С. 150.
16. Халимова Н.А. Ҳамраева Ю.М. Рахмонова Х.Н. Рахмонов Ф.З. Педагогическое общение в деятельности врача. Journal of Universal Science Research, 1(11), 305–315.